

Nr 126.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa byggnadsarbeten för försvaret m. m.; given Stockholms slott den 5 mars 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Allan Vougt.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, frågor angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa ytterligare markförvärv och till Anordnande av vissa förråd för budgetåret 1948/49 beräkna investeringsanslag av 2 400 000 kronor respektive 500 000 kronor.

Vid anmälan av ifrågavarande anslagsfrågor anförde jag, att vid statsverkspropositionens avlatande utredningsarbetet ej framförts så långt, att slutlig ställning i ärendena kunde tagas. Jag anhöll med hänsyn härtill att framdeles få återkomma till dessa frågor.

Sedan utredningarna numera slutförts, upptager jag i det följande till behandling fråga om anslag till vissa ytterligare markförvärv. Anordnande av vissa förråd har med hänsyn till nu rådande förhållanden och till viktigare byggnadsobjekt måst uppskjutas till senare tidpunkt, varför något anslagsäskande för detta ändamål icke kommer att framläggas för innevarande års riksdag. Vissa andra anslagsfrågor har jag emellertid funnit vara så angelägna, att jag icke ansett att desamma kunna uppskjutas till ett följande budgetår. Jag avser även att i detta sammanhang anmäla en fråga om försäljning av ett mindre markområde till Sundbybergs stad.

Det sammanlagda medelsbehovet för de markförvärv och byggnadsarbeten, som i det följande anmälas, uppgår till 4 515 000 kronor. Därjämte erfordras ett belopp av 200 000 kronor till värnpliktslån.

FÖRSVARETS FASTIGHETSFOND.

ARMÉNS DELFOND.

[1.] Vissa ytterligare markförvärv.

Såsom förut anförts har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 25, punkt 5) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa ytterligare markförvärv beräkna ett investeringsanslag av 2 400 000 kronor. Jag anmäler nu det slutliga medelsbehovet för dessa markförvärv.

Utvidgning av Hallands regementes skjutfält. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning* hemställt, att medel måtte anvisas för utvidgning av Hallands regementes skjutfält, och därvid anført i huvudsak följande.

I skrivelse till militärbefälhavaren för tredje militärområdet hade chefen för Hallands regemente framlagt förslag om utvidgning av regementets skjutfält vid Nyårsåsen samt därvid framhållit, bland annat, att regementet för utförande av skarpskjutningar med tunga vapen samt stridsskjutning i trupp vore hänvisat till skjutfälten vid Nyårsåsen och Ringenäs. Ringenäs skjutfält disponerades jämväl av Hallands flygflottilj för bombfällning och skjutningar och kunde endast delvis utnyttjas av regementet. Detta skjutfält vore icke heller lämpligt för stridsskjutning med större förband på grund av terrängens beskaffenhet och fältets ringa bredd. I anledning härav vore regementet för utförande av stridsskjutning i trupp m. m. så gott som uteslutande hänvisat till Nyårsåsens skjutfält, vilket i areal innehölle cirka 161 hektar. Stridsskjutningar å detta fält kunde utföras i grupp och pluton, varvid emellertid samtidigt högst ett kompani kunde utnyttja området. Av säkerhetsskäl kunde övningarna endast äga rum i form av s. k. standardövningar, koncentrerade till viss terräng. Oaktat övningarna utfördes endast i en riktning, komme i en del fall säkerhetsgränserna för de yttre skjutområdena att ligga utanför fältet. Det vore därför ofrånkomligt med en utvidgning av

fältet. Utvidgningen borde omfatta ett område norr och ett område söder om nuvarande skjutfältet, vilka områden i areal innehöle sammanlagt cirka 164 hektar. Genom en sådan utvidgning skulle stridsskjutningar kunna äga rum i större förband eller med flera mindre förband samtidigt. Terrängen skulle vidare kunna utnyttjas på ett effektivt sätt och skjutning med skarp ammunition kunna ske i mera omväxlande terräng och i flera skjutriktningar. Därjämte skulle i förbandsutbildningen ingående övningar av annan art kunna äga rum jämsides med fältmässig skjutning, varigenom en välbehörlig avlastning av det synnerligen begränsade övningsområdet invid kasernerna skulle komma till stånd.

Militärbefälhavaren för tredje militärområdet hade med tillstyrkan överlämnat framställningen till fortifikationsförvaltningen. Fortifikationsförvaltningen hade därefter uppdragit åt överlantmätaren Arvid Back att med biträde av f. d. länsjägmästaren Gustaf Pfeiff och ingenjören Ragnar Andersson verkställa närmare utredning. I en till fortifikationsförvaltningen överlämnad promemoria hade överlantmätaren Back anfört, bland annat, att de föreslagna utvidgningsområdena hade en sammanlagd areal av cirka 170,9 hektar, varav cirka 70,2 hektar inginge i det norr om skjutfältet belägna området och cirka 92,7 hektar i det södra området. Områdena hade åsatts ett sammanlagt försäljningsvärde av i runt tal 350 000 kronor, varav cirka 153 500 kronor belöpte å det norra området. Skjutfältets utvidgning med sistnämnda område skulle emellertid få till följd, att en större jordbruksegendom, som utgjorde en brukningsenhet om cirka 60 hektar åker samt 40 hektar produktiv skogsmark, skulle mista ungefär en tredjedel av den odlade jorden samt hela skogsmarksarealen. Med hänsyn till den skada, som jordbruket å denna egendom skulle åsamkas vid en utvidgning av skjutfältet åt norr, hade överlantmätaren Back i samråd med regementschefen ansett sig böra framlägga ett annat utvidgningsförslag, betecknat alternativ II, enligt vilket någon utvidgning åt norr icke skulle ifrågakomma utan i stället utvidgningsområdet åt söder givas större omfattning. Utvidgningsområdet enligt alternativ II, som å en i ärendet ingiven sammanställningskarta utmärkts med heldragen röd begränsningslinje, innehöle i areal cirka 189 hektar, varav 187,9 hektar inginge i de Vapnö fideikommiss tillhörande fastigheterna Kjellstorp 1¹—5¹ i Holms socken samt Agarp 1¹—3¹, Svartalund 1¹ och Tiarp 1¹—7¹ i Vapnö socken. Utvidgningsområdet omfattade därutöver lägenheten Karlsberg 1¹ i Holms socken om 1,1 hektar. Vid värdering hade den på fideikommisset belöpande delen av utvidgningsområdet åsatts ett försäljningsvärde av 277 030 kronor, varav belöpte 128 410 kronor å skogsmark och 148 620 kronor å öppen mark, samt lägenheten Karlsberg 1¹ ett värde av 14 810 kronor, varjämte beräknats ett belopp av 41 178 kronor såsom intrångsersättningar åt fideikommissets arrendatorer. Sammanlagda kostnaderna för utvidgningsområdets förvärvande hade sålunda av värderingsmännen uppskattats till i runt tal 330 000 kronor. En lösning av frågan enligt alternativ II skulle medföra att, utöver vad utökningen med det södra området enligt alternativ I skulle få till följd, en arrendegård av typen familjejordbruk, ett stödjordbruk och en självständig bostadslägenhet skulle komma att helt införlivas med skjutfältet. Olägenheterna därav syntes emellertid ur jordbrukets synpunkt vara mindre än den avsevärda besvärningen av den större jordbruksegendomen, som en lösning enligt alternativ I skulle medföra.

Regementschefen hade förordat alternativ II och därvid framhållit, att enligt detta alternativ skjutfältet skulle tillföras ur övningssynpunkt mycket lämplig terräng, medan utvidgningen åt norr enligt alternativ I skulle bli av mindre värde ur övningssynpunkt och i huvudsak vore motiverad av säkerhetssynpunkter. Jämväl chefen för armén hade förklarat sig förorda alternativ II.

Fortifikationsförvaltningen, som ansåge att en utvidgning av ifrågavarande skjutfält finge anses synnerligen påkallad, hade funnit sig böra förorda det såsom alternativ II betecknade utvidgningsförslaget, då detta syntes komma att medföra mindre olägenheter ur jordbrukssynpunkt än alternativ I. Mot den verkställda värderingen syntes intet vara att erinra. För att erhålla en säkerhetsmarginal för möjliggörande av frivilliga uppgörelser eller för bestridande av eventuella expropriationskostnader syntes böra räknas med att kostnaderna för en utvidgning enligt alternativ II komme att uppgå till i runt tal 365 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att till utvidgning av Hallands regementes skjutfält måtte anvisas ett belopp av 365 000 kronor.

Länsstyrelsen i Hallands län har i utlåtande i ärendet anfört, bland annat, att länsstyrelsen hyste vissa betänkligheter mot den föreslagna utvidgningen av övningsfältet med hänsyn till att produktionen komme att fränhändas odlade markområden, varjämte vederbörande kommuner komme att erhålla minskat skatteunderlag. Därest utvidgningen ansåges vara oundgängligen erforderlig, förordade länsstyrelsen emellertid det såsom alternativ II betecknade utvidgningsförslaget, vilket syntes komma att medföra mindre olägenheter ur jordbrukssynpunkt än det såsom alternativ I betecknade förslaget och vilket dessutom i kostnadshänseende vore billigare än alternativ I.

Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att förhandla om förvärv av det såsom alternativ II betecknade markområdet, har *fortifikationsförvaltningen* i skrivelse den 14 februari 1948 anfört, bland annat, att förvaltningen låtit i ärendet verkställa närmare utredning och föra erforderliga förhandlingar, varvid följande förekommit.

Förhandlingarna hade givit vid handen, att innehavaren av Vapnö fideikommiss icke vore villig att till kronan försälja mer än den i utvidgningsområdet ingående öppna marken jämte vissa mindre i densamma insprängda skogspartier. Däremot hade han intet att erinra mot att genom långfristigt nyttjanderättsavtal tillförsäkra regementet sådan dispositionsrätt till den i utvidgningsområdet ingående skogsmarken om sammanlagt cirka 130 hektar, som erfordrades för regementets skjutningar och andra övningar. För den till försäljning ifrågasatta delen fordrade fideikommissarien en köpeskillning av 175 000 kronor, varav i runt tal 150 000 kronor för den öppna marken om cirka 41 hektar, vilken mark tidigare åsatts ett värde av 148 620 kronor, och 25 000 kronor för de insprängda skogspartierna om sammanlagt cirka 17 hektar. Länsjägmästaren Pfeiff hade verkställt en ny värdering av skogsmarken och därvid uppskattat dennas värde till i runt tal 1 400 kronor per hektar, motsvarande ett belopp av 23 800 kronor för de insprängda skogspartierna om 17 hektar. Med hänsyn till resultatet av värderingarna hade fortifikationsförvaltningen funnit den av fideikommissarien fordrade köpeskillingen skälig och för kronan godtagbar.

Vad därefter anginge den föreslagna dispositionsrätten till skogsområdet om cirka 130 hektar, hade enighet nåtts med fideikommissarien om en sådan omfattning av denna nyttjanderätt, att regementets behov av ifrågavarande skogsområde därigenom komme att bliva fullt täckt. Länsjägmästaren Pfeiff, som verkställt en särskild utredning rörande skälig avgift för en sådan nyttjanderättsupplåtelse, hade förklarat sig anse en årlig arrendeavgift av 4 500 kronor skälig. Fideikommissarien hade godtagit denna avgift samt övriga villkor, som ur militär synpunkt befunnits erforderliga för en dispositions-

rätt till området. Förvaltningen hade med innehavaren av fideikommisset avslutat dels ett köpeavtal om förvärv för kronans räkning av den öppna marken jämte i densamma insprängda skogspartierna för en köpeskilling om 175 000 kronor och dels ett nyttjanderättsavtal om dispositionsrätt till skogsområdet för en tid av 25 år mot en årlig avgift av 4 500 kronor. Avtalen vore avslutade under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande före den 1 september 1948.

Beträffande lägenheten Karlsberg 1^a och de av fideikommissarien upplåtna arrenderätterna hade någon uppgörelse icke kunnat träffas. Med anledning därav syntes för förvärv av lägenheten och för inlösen av arrenderätterna expropriationsförfarande behöva tillgripas. Till de av värderingsmännen beräknade värdena om sammanlagt (14 810 + 41 178 =) 55 988 kronor eller i runt tal 56 000 kronor syntes såsom säkerhetsmarginal och för täckande av expropriationskostnaderna böra läggas 25 %. Kostnaderna kunde sålunda beräknas uppgå till i runt tal 70 000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för utvidgningens genomförande skulle således uppgå till (175 000 + 70 000 =) 245 000 kronor, vilket belopp borde höjas till avrundat 250 000 kronor för bestridande av avstycknings- m. fl. kostnader i ärendet.

Den årliga arrendeavgiften om 4 500 kronor syntes böra bestridas av medel å den under försvarets fastighetsfond upptagna titeln: Hyres- och arrendeavgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden: Arméns delfond.

Fortifikationsförvaltningen har, med överlämnande av kronans exemplar av ingånget köpeavtal, hemställt, att ett belopp av 250 000 kronor, i stället för av förvaltningen tidigare föreslagna 365 000 kronor, måtte beräknas för förvärv av ifrågavarande markområden.

Departementschefen. Hallands regemente disponerar för stridsskjutning i trupp skjutfälten vid Nyårsåsen och Ringenäs. Skjutfältet vid Ringenäs disponeras jämväl av Hallands flygflottilj för bombfällning och skjutningar, varjämte fältet i viss utsträckning utnyttjas av Skånska luftvärnsskåren och Göteborgs luftvärnsskår för luftvärnsskjutningar. Detta har medfört, att regementets disposition av skjutfältet vid Ringenäs i hög grad inskränkts. För stridsskjutning i trupp är regementet i huvudsak hänvisat till skjutfältet vid Nyårsåsen, vilket för närvarande omfattar en areal av cirka 161 hektar. Såsom av det anförda framgår föreligger behov av utvidgning av skjutfältet. Med anledning härav har fortifikationsförvaltningen framlagt förslag till förvärv av ett söder om skjutfältet beläget markområde om cirka 59 hektar, varav 58 hektar tillhöra Vapnö fideikommiss. Ett i anslutning till utvidgningsområdet beläget, likaledes till fideikommisset hörande skogsområde om cirka 130 hektar, vilket område fideikommissarien icke är villig avstå, föreslås skola arrenderas för att tilläggas skjutfältet. Då de föreslagna markområdena synas erforderliga ur såväl utbildnings- som säkerhetssynpunkt, tillstyrker jag att medel anvisas för förvärv av desamma. Mot de av fortifikationsförvaltningen gjorda kostnadsberäkningarna har jag intet att erinra. Det träffade preliminära köpeavtalet rörande förvärv av mark tillhörande Vapnö fideikommiss bör således godkännas. För förvärv av lägenheten Karlsberg

och för inlösen av de av fideikommissinnehavaren upplåtta arrenderätterna, rörande vilka uppgörelse ej träffats, torde expropriationsförfarande behöva tillgripas. I enlighet härmed beräknar jag för utvidgning av Hallands regementes skjutfält ett belopp av 250 000 kronor.

Utvidgning av Västernorrlands regementes fältskjutningsområde. I sina medels-
äskanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning* anmält behov av förvärv av mark för utvidgning av Västernorrlands regementes övningsfält och därvid anfört i huvudsak följande.

I skrivelse till militärbefälhavaren för andra militärområdet hade chefen för Västernorrlands regemente föreslagit utvidgning av regementets fältskjutningsområde vid Tjärnmyren och därvid hemställt, bland annat, att ett område om cirka 24 hektar på västra och sydvästra stranden av den invid stridsskjutningsterrängen belägna Östra Spannsjön måtte förvärfvas för kronans räkning.

Militärbefälhavaren hade framhållit, att ifrågavarande område erfordrades för stridsskjutningar och grupperingsövningar med kompani och större förband samt vore nödvändig för simutbildningen vid regementet. Chefen för armén hade tillstyrkt, att området förvärvades.

I anledning därav hade fortifikationsförvaltningen låtit verkställa närmare utredning rörande det ifrågasatta förvärvet. Utredningen hade givit vid handen, att området omfattade hela fastigheterna Övergård med Önsta 1⁵⁵, 1⁶⁴, 1⁶⁵ och 1⁶⁶ samt del av fastigheterna Övergård med Önsta 1³⁷ och 1⁶³, alla i Sollefteå stad. Samtliga fastigheter voro bebyggda med sommarstugor. Vid den företagna värderingen, som verkställdes av hemmansägaren P. Sjödin och byggmästaren Harald Knutsson, båda i Sollefteå, hade området åsatts ett sammanlagt försäljningsvärde av 38 700 kronor, varav 19 900 kronor belöpte å de inom området befintliga byggnaderna.

För egen del ansåge fortifikationsförvaltningen det oundgängligen erforderligt, att regementets fältskjutningsområde utvidgades med de till förvärv ifrågasatta områdena för att den nuvarande stridsskjutningsterrängen skulle kunna i full utsträckning utnyttjas. Inom området finnes sålunda en höjdsträckning, som på grund av terrängförhållandena måste utnyttjas till stridsställningar för tunga vapen. Hela området utmed sydvästra stranden av sjön vore därjämte erforderligt såsom målterräng för granatkastare, vilka vid skjutningar i högre förband än pluton av säkerhetsskäl måste anvisas målområde utanför förbandets flyglar. Genom ett förvärv av området, vilket jämväl vore erforderligt för pionjärutbildning, skulle vidare ytterligare sommarstugebebyggelse inom detsamma förhindras. Förvaltningen, som icke funnit något att erinra mot den verkställda värderingen, räknade med att för förvärvets genomförande till värderingssumman borde läggas en säkerhetsmarginal om förslagsvis 20 % eller i runt tal 7 800 kronor för den händelse expropriationsförfarande skulle behöva tillgripas, ävensom ett belopp av 3 500 kronor för täckande av kostnader för expropriationsförfarande och avstyckning m. m. För förvärvet skulle sålunda erfordras (38 700 + 7 800 + 3 500 =) 50 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen har alltså hemställt, att för ändamålet måtte anvisas ett belopp av 50 000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att förhandla om förvärv av området, har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 16

december 1947 anført, bland annat, att förvaltningen låtit i ärendet verkställa närmare utredning och föra erforderliga förhandlingar, varvid följande förekommit.

Den del av fastigheten Övergård med Önsta 1⁶³, som inginge i utvidgningsområdet, omfattade två skiften, det ena beläget söder och det andra väster om Östra Spannsjön, om tillsammans cirka 13 hektar. Dessa skiften innehöle ungefär hälften av fastighetens åker- och skogsareal samt all betesmark. Å fastighetens återstående skifte, som vore beläget omedelbart norr om sjön, vore fastighetens byggnader uppförda. Vid förhandlingarna med fastighetens ägare hade denne förklarat, att efter en försäljning av skiftena väster och söder om sjön fastighetens återstående areal skulle bliva för liten för fastighetens byggnader. Familjen skulle icke heller kunna livnära sig på gårdens avkastning. Ägaren önskade därför, att hela fastigheten skulle inlösas, samt fordrade en köpeskillning av 35 000 kronor. Fortifikationsförvaltningen ansåge, att ekonomiska skäl talade för ett förvärv av hela fastigheten, då vid ett tvångsvis genomfört förvärv av skiftena väster och söder om sjön stor risk föreläge för att kronan skulle nödgas lösa hela fastigheten eller gälda oproporionerligt stor ersättning för skada och intrång å återstående del av fastigheten. Därutöver funnes även vissa militära skäl som talade för ett sådant förvärv. Det vore nämligen erforderligt att förlägga fältskjutningar för Norrlands trängkår till regementets fältskjutningsområde, vilket i sin nuvarande omfattning icke vore tillräckligt för båda förbanden. Varje utökning av regementets fältskjutningsområde komme emellertid att underlätta förbandens gemensamma disposition av området. Vid värdering hade hela fastigheten, som innehöle cirka 10 hektar åker och lika stor skogsareal, åsatts ett värde av 41 200 kronor, vilket emellertid finge anses vara för högt, då vid värderingen mark och byggnader värderats såsom skilda objekt. Fortifikationsförvaltningen uppskattade egendomens värde till cirka 30 000 kronor, varvid räknats med ett pris av 2 000 kronor per hektar åker och 1 000 kronor per hektar skogsmark med växande skog. Med hänsyn därtill finge det av ägaren fordrade priset, 35 000 kronor, anses vara för kronan godtagbart och hade förvaltningen avslutat preliminärt köpekontrakt om förvärv av hela fastigheten för den fordrade köpeskillningen. Inom det söder om sjön belägna skiftet hade en tomtplats upplåtits, varå uppförts en sommarstuga samt en bastu. Dessa byggnader hade värderats till sammanlagt 2 000 kronor. Förvaltningen hade avslutat preliminärt kontrakt om överlåtelse av nyttjanderätten och byggnaderna till kronan mot en sammanlagd ersättning av 2 300 kronor, vilken ersättning finge anses vara skälig och för kronan godtagbar. Vidare hade fortifikationsförvaltningen avslutat preliminära köpekontrakt om förvärv för kronans räkning av fastigheterna Övergård med Önsta 1⁶⁴ och 1⁶⁶ för köpeskillningar av respektive 8 000 och 3 800 kronor. Beträffande den förstnämnda fastigheten understege köpeskillningen det fastigheten åsatta försäljningsvärdet, 8 750 kronor. Vad anginge den sistnämnda fastigheten hade densamma värderats till 3 200 kronor, men finge den överenskomna köpeskillningen anses vara för kronan godtagbar, då fastighetens tvångsvis icke syntes kunna förvärfvas för lägre belopp. De sammanlagda kostnaderna för förvärv enligt de avslutade kontrakten uppginge sålunda till (35 000 + 2 300 + 8 000 + 3 800 =) 49 100 kronor.

Beträffande återstående i utvidgningsområdet ingående fastigheter, Övergård med Önsta 1⁵⁵ och 1⁶⁵ samt del av Övergård med Önsta 1³⁷, hade någon uppgörelse om förvärv av desamma på för kronan godtagbara villkor icke kunnat träffas, varför expropriationsförfarande syntes behöva tillgripas. Fastigheterna hade värderats till respektive 4 500, 550 och 6 000 kronor eller

sammanlagt 11 050 kronor. Härtill syntes böra räknas med en säkerhetsmarginal om förslagsvis 20 % eller 2 210 kronor samt cirka 5 000 kronor för bestridande av kostnaderna för expropriationsförfarandet och för avstyckning m. m. De sammanlagda kostnaderna för utvidgningens genomförande skulle sålunda uppgå till (49 100 + 11 050 + 2 210 + 5 000 =) i runt tal 67 500 kronor.

Fortifikationsförvaltningen har, med överlämnande av kronans exemplar av de fyra ingångna avtalen, hemställt, att ett belopp av 67 500 kronor, i stället för av förvaltningen tidigare föreslagna 50 000 kronor, måtte beräknas för förvärv av ifrågavarande markområden.

Departementschefen. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår föreligger behov av utökning av Västernorrlands regementes fältskjutningsområde. Fortifikationsförvaltningen har föreslagit, att för ändamålet skulle förvärfvas vissa markområden om cirka 25 hektar, vilka äro belägna invid en i sydligaste delen av fältskjutningsområdet befintlig mindre sjö. Områdena äro avsedda att möjliggöra utförande av stridsskjutningar och grupperingsövningar med kompani och större förband. Då de nu till förvärv föreslagna områdena synas vara synnerligen värdefulla ur utbildningssynpunkt, tillstyrker jag, att medel anvisas för förvärv av desamma. Jag förutsätter att, därest den nu föreslagna utvidgningen av regementets fältskjutningsområde kommer till stånd, Norrlands trängkår framdeles skall kunna förlägga sina fältskjutningar till ifrågavarande fältskjutningsområde och att ett av fortifikationsförvaltningen i annat sammanhang framlagt förslag till förvärv av särskild fältskjutningsterräng för trängkårens del icke skall behöva genomföras. Mot de av fortifikationsförvaltningen gjorda anslagsberäkningarna har jag intet att erinra. De träffade preliminära avtalen böra således godkännas. De markområden, rörande vilka uppgörelse ej träffats, torde böra exproprieras. I anslutning till det anförda tillstyrker jag, att för utvidgning av Västernorrlands regementes fältskjutningsområde beräknas 67 500 kronor.

Utvidgning av infanteriskjutskolans övningsområde. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning* hemställt om medel för utvidgning av infanteriskjutskolans övningsområde vid Rosersberg och därvid anført i huvudsak följande.

Chefen för infanteriskjutskolan hade under senare år framlagt olika förslag till utvidgning av skjutskolans övningsområde och därvid framhållit, att den för närvarande till förfogande stående övningsterrängen vore av så begränsad omfattning, att den varken ur utbildnings- eller säkerhetssynpunkt vore tillfyllest. Dessa förslag hade emellertid varit så vittomfattande, att de icke ansetts ekonomiskt genomförbara. På uppdrag av chefen för armén hade emellertid chefen för infanteriskjutskolan verkställt förnyad utredning rörande de i anslutning till övningsterrängen belägna områden, varmed ur militär synpunkt övningsområdet oundgängligen och med det snaraste syntes behöva utvidgas. Den av skolchefen företagna undersökningen, vid vilken hänsyn tagits till arméns officersutbildningskommittés utredning, enligt vilken stridsskolan för bataljonschefer samt högre stridsskolan skulle förläggas till Skil-

lingaryd, hade givit vid handen, att utvidgning av övningsterrängen vore oundgängligen nödvändig med hänsyn till såväl säkerheten vid skjutningar som till behovet av övningsområde för fält- och stridsskjutning samt för grupperings- och stridsövningar. Därest övningsområdet icke nu utvidgades, föreläge risk för exploatering för bostadsbebyggelse av vissa i anslutning till området belägna fastigheter. Utvidgningen borde omfatta vissa å en vid skrivelsen fogad karta med röd färg utmärkta områden, belägna norr och öster om nuvarande övningsområdet. Dessa områden vore ur säkerhetssynpunkt oundgängligen erforderliga för skjutskolans övningar. Vidare skulle ett förvärv av områdena med därå befintliga byggnader lösa de mest brännande bostadsproblemen för skolans personal.

Chefen för armén hade meddelat fortifikationsförvaltningen, att det av chefen för infanteriskjutskolan nu framlagda förslaget, med hänsyn till planlagd utbildning vid skjutskolan enligt arméns officersutbildningskommittés förslag och till i säkerhetsinstruktionen föreskriven grad av säkerhet vid övningars anordnande och utförande, vore att anse såsom ett minimikrav. En fortsatt utveckling av gasutblåsnings- och raketvapen syntes komma att kräva ytterligare markförvärv. Detta borde dock icke fördröja realiserandet av föreliggande förslag till markförvärv, vilket oberoende av resultatet av försvarskommitténs arbete borde komma till stånd omedelbart för att verksamheten vid skolan skulle kunna försiggå planenligt och utan olyckstillbud för kringboende befolkning.

I anledning därav hade fortifikationsförvaltningen låtit verkställa utredning rörande omfattningen av den föreslagna utvidgningen. Utredningen hade givit vid handen, att utvidgningsområdena omfattade sammanlagt 23 registerfastigheter, nämligen Tegelugnen 1¹, Smedstorp 1¹, Angstorp 1¹, Hummelbo 1¹ samt Steninge Egnahem 1¹ och 2¹ i Husby—Årlinghundra socken ävensom Valstanäs 2³, 2¹⁰, 2¹¹, 2¹³, 2¹⁷ och 2¹⁵⁸, Vilhelmslund, Krogsta 1¹, 2¹, 3¹, 4³ och 4¹⁴, Brista 1³ och 5¹, Lindsunda 8¹ och 8² samt Holmboda 1¹ i Norrsunda socken. Fastigheterna, som tillhörde 19 olika fastighetsägare, innehölle en sammanlagd areal av cirka 375 hektar, varav cirka 95 hektar tomt- och åkermark samt 280 hektar skogsmark m. m. Inom områdena vore uppförda sammanlagt 35 byggnader, innehållande 47 bostadslägenheter om tillsammans 127 rum och 47 kök. Jägmästaren B. von Krusenstjerna i Uppsala, som verkställt värdering av de föreslagna utvidgningsområdena, hade enligt ett den 11 juni 1947 dagtecknat värderingsinstrument uppskattat områdenas sammanlagda försäljningsvärde till 1 376 000 kronor, varav 725 000 kronor för byggnader, 84 600 kronor för tomt- och åkermark, 54 500 kronor för jakträtter m. m., 23 600 kronor för skogsmark och 488 300 kronor för därå växande skog. I värderingsinstrumentet hade särskilt framhållits, att värderingen grundats på för det dåvarande gällande byggnads-, mark-, tomt- och virkesvärden samt för utthyrd fastigheter med ledning av erhållna hyresvärden.

Fortifikationsförvaltningen, som icke upptagit några förhandlingar med av utvidgningsförslaget berörda fastighetsägare, ansågo att cirka 10 % borde läggas till värderingssumman såsom reserv för möjliggörande av frivilliga uppgörelser och för täckande av omkostnaderna. Preliminärt beräknade förvaltningen att 1 500 000 kronor skulle bli erforderliga för den föreslagna utvidgningens genomförande.

Sedan ärendet ånyo underställts arméchefens prövning, hade denne framhållit, bland annat, att frågan om utvidgning av infanteriskjutskolans övningsområde aktualiserats av kravet på fullgod säkerhet vid de skjutningar, som erfordrades för utbildningens planenliga genomförande. För att skjutskolan skulle kunna fylla avsett ändamål, måste övningarna kunna givas en fältmässig prägel. Denna omständighet bleve så mycket mera framträdande, som det

här gällde att bibringa befälet kunskaper och färdigheter samt med hänsyn till utvecklingen vidgade erfarenheter, som sedan skulle komma arméns olika truppförband till godo. För att förebygga olyckshändelser vid övningar erfordrades därför att det föreslagna markförvärvet genomfördes.

Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att till utvidgning av infanteriskjutskolans övningsområde måtte anvisas ett belopp av 1 500 000 kronor.

I ärendet har länsstyrelsen i Stockholms län den 15 januari 1948 avgivit utlåtande. Länsstyrelsen har därvid överlämnat från kommunalnämnderna i Norrsunda och Husby-Ärtinghundra kommuner ävensom från landsfiskalen i Knivsta landsfiskalsdistrikt samt Stockholms läns och stads egnahems-nämnd och länets jordbrukskommission infordrade yttranden.

Stockholms läns och stads egnahemsnämnd och *Stockholms läns jordbrukskommission*, som behandlat ärendet vid ett gemensamt sammanträde den 10 januari 1948, ha uttalat, att de, även om de icke ansåge sig böra avstyrka förslaget, ville ifrågasätta lämpligheten av övningsområdets utvidgning i den föreslagna riktningen, alldenstund bebyggelsen i närheten av förvärvsområdena redan vore stor och kunde förväntas bli ännu större. Svårigheter kunde därjämte förväntas uppstå att anskaffa lämpliga bostäder åt dem, som genom fastighetsförvärvet bleve utan bostad. Därest förvärvet komme till stånd, förutsatte nämnden och kommissionen, att den å förvärvsområdet befintliga åkermarken komme att väl brukas och hävdas.

Länsstyrelsen i Stockholms län har för egen del anfört, att, ehuru länsstyrelsen funne de av egnahemsnämnden och jordbrukskommissionen anförda synpunkterna beaktansvärda, länsstyrelsen dock icke ansåge sig böra motsätta sig bifall till den ifrågasatta utvidgningen av infanteriskjutskolans övningsområde.

Sedan Kungl. Maj:t härefter uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att förhandla med vederbörande markägare om ifrågavarande markförvärv, har *fortifikationsförvaltningen* i skrivelse den 14 februari 1948 anfört, bland annat, att förvaltningen låtit i ärendet verkställa närmare utredning och föra erforderliga förhandlingar, varvid följande förekommit.

Den tidigare i ärendet anlitate värderingsmannen hade verkställt omprövning av den preliminära värderingen med hänsyn till att efter den förra värderingen virkespriserna stigit, varjämte vissa tomtförsäljningar och nybyggnader ägt rum inom utvidgningsområdena. Vidare hade det av olika anledningar visat sig erforderligt med specialvärdering av fastigheten Hummelbo 1¹ och av de till förvärv ifrågasatta delarna av fastigheterna Valstanäs 2¹⁷ och Lindsunda 8¹. Efter samråd med chefen för infanteriskjutskolan hade de ursprungligen till förvärv föreslagna fastigheterna Vilhelmslund och Holmboda 1¹ ansetts kunna uteslutas från förvärv. Förvärvet av fastigheten Vilhelmslund, vilken fastighet bestode av en större utanför utvidgningsområdet belägen byggnad å ofri grund, hade motiverats av skjutskolans behov av bostäder. Detta behov hade emellertid senare befunnits bli tillgodosett genom de byggnader, som vore belägna inom de till förvärv föreslagna markområdena. Fastigheten Holmboda 1¹ hade ansetts böra uteslutas från förvärv, då densamma ur säkerhetssynpunkt icke kunde anses oundgängligen

erforderlig för skjutskolan. Ett mindre område om cirka 4,5 hektar av fastighetens norra skogsskifte hade däremot ansetts böra förvärvas. Vid förhandlingar med fastighetens ägare hade denne förklarat sig villig att överlåta detta område till kronan i utbyte mot ett lika stort område av den till förvärv föreslagna fastigheten Lindsunda 8², vilket senare område på grund av sitt läge ur säkerhetssynpunkt icke vore erforderligt för skolan. Av fastigheten Steninge Egnahem 2¹ inginge i det ursprungliga utvidgningsförslaget blott ett område om cirka 8,4 hektar, vilket område värderats till cirka 20 000 kronor. Fastighetens ägare hade emellertid förklarat sig villig att försälja hela fastigheten, vilken omfattade sammanlagt 22,98 hektar, för en köpeskilling av 45 000 kronor. Med hänsyn till detta för kronan fördelaktiga pris och då risk föreläge för att vid en eventuell expropriation av området ersättning för intrång å återstående del av fastigheten skulle bli oproportionerligt hög, hade hela fastigheten ansetts böra förvärvas. Från fastigheten Lindsunda 8² hade efter den preliminära värderingen avstyckats och fränsålts tre tomter, betecknade Lindsunda 8³, 8⁴ och 8⁵, vilka tomter på grund av sitt läge måste ingå i förvärvet.

Fortifikationsförvaltningen hade beträffande fastigheterna Tegelugnen 1¹, Smedstorp 1¹, Ångstorp 1¹, Steninge Egnahem 1¹, Hummelbo 1¹, Valstanäs 2¹¹, Krogsta 4¹⁴, Krogsta 13¹ (tidigare Krogsta 1¹, 2¹ och 3¹), Brista 1³, Steninge Egnahem 2¹, Brista 5¹, Valstanäs 2¹⁷ samt Lindsunda 8¹, 8², 8³, 8⁴ och 8⁵ avslutat preliminära köpekontrakt om förvärv för kronans räkning av hela eller delar av dessa fastigheter mot köpeskillingar om sammanlagt 1 044 721 kronor. Värderingssummorna för dessa preliminärt förvärvade fastigheter och fastighetsdelar uppginge till sammanlagt 1 041 211 kronor. Fortifikationsförvaltningen hade med hänsyn till föreliggande värderingar funnit varje kontrakterad köpeskilling skälig och för kronan godtagbar. Samtliga kontrakt vore avslutade under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande före den 1 september 1948.

Vad anginge fastigheterna Valstanäs 2⁵, 2¹⁰, 2¹³ och 2¹⁵⁸ samt Krogsta 4³ hade någon uppgörelse på för kronan godtagbara villkor icke kunnat träffas utan syntes för förvärvets genomförande expropriationsförfarande behöva anlitas. Till de åsatta försäljningsvärdena om sammanlagt 460 000 kronor syntes såsom säkerhetsmarginal och för täckande av expropriationskostnaderna böra läggas cirka 20 %, varför kostnaderna för förvärvet i runt tal kunde beräknas uppgå till 550 000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för utvidgningens genomförande skulle således uppgå till (1 044 721 + 550 000 =) 1 594 721 kronor eller avrundat 1 600 000 kronor.

Med hänsyn till befarad intresseskollision mellan skjutskolans verksamhet på Rosersberg och flygverksamheten vid den under byggnad varande flygplatsen vid Halmsjön hade fortifikationsförvaltningen i ärendet haft samråd med luftfartsstyrelsen. Vid detta samråd, som föregåtts av flyg- och skjuttekniska utredningar, hade konstaterats att, därest vissa åtgärder såsom direkt telefonförbindelse, larmanläggning m. m. vidtoges, någon olägenhet icke kunde förväntas uppkomma på grund av det ringa avståndet mellan Halmsjön och Rosersberg.

Fortifikationsförvaltningen har med överlämnande av kronans exemplar av de fjorton ingångna köpekontrakten jämte övriga till ärendet hörande handlingar hemställt, att ett belopp av 1 600 000 kronor, i stället för av förvaltningen tidigare föreslagna 1 500 000 kronor, måtte beräknas för utvidgning av ifrågasvarande övningsområde.

Departementschefen. Den utbildning av olika befälskategorier inom armén, som bedrivs vid infanteriskjutskolan, är liksom den omfattande försöksverksamheten av särskild betydelse för armén. Det nuvarande övningsområdet är emellertid icke tillfredsställande vare sig ur utbildnings- eller säkerhetssynpunkt. Fortifikationsförvaltningen har med anledning härav framlagt ett av chefen för armén tillstyrkt förslag till utökning av övningsområdet genom förvärv av vissa norr och öster om det nuvarande övningsområdet belägna markområden om tillhopa cirka 350 hektar. Genom ifrågavarande markförvärv erhålles lämplig terräng såväl för fält- och stridsskjutning med olika infanterivapen som för grupperings- och stridsövningar, varjämte säkerhets-synpunkterna bli bättre tillgodosedda.

Mot utvidgningen ha framförts vissa erinringar med hänsyn till att ett stort antal bostadslägenheter ingår i utvidgningsområdet. I samband med förhandlingarna med vederbörande markägare har denna fråga ägnats särskild uppmärksamhet, och det har härvid visat sig möjligt att bereda ett flertal av de nuvarande ägarna tillfälle att bo kvar. I den mån bostäder efter nuvarande ägares avflyttning bli lediga, erhåller infanteriskjutskolan en välbehövlig förstärkning av det bostadsbestånd, som avses för skolans personal. Av en av fortifikationsförvaltningen i samråd med luftfartsstyrelsen verkställd undersökning framgår, att några olägenheter för flygverksamheten å det under byggnad varande flygfältet vid Halmsjön icke synas komma att förorsakas av skjutverksamheten vid skolan.

Med beaktande av vad här anförts tillstyrker jag, att infanteriskjutskolans övningsområde utvidgas på sätt fortifikationsförvaltningen i sin skrivelse den 14 februari 1948 föreslagit. Mot de av ämbetsverket gjorda anslagsberäkningarna har jag intet att erinra. De träffade preliminära avtalen böra således godkännas, medan de markområden, rörande vilka uppgörelse ej träffats, torde böra exproprieras. I anslutning till det anförda föreslår jag, att för utvidgning av infanteriskjutskolans övningsområde beräknas 1 600 000 kronor.

Utvidgning av Vaddö skjutfält. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning* anmält behov av förvärv av mark för utvidgning av Vaddö skjutfält och därvid anfört i huvudsak följande.

Inspektören för luftvärnet hade anmält, att behov föreläge av utvidgning av Vaddö skjutfält. Vid det ursprungliga förvärvet av skjutfältet hade hänsyn tagits endast till behovet av mark för luftvärnsskjutning och för anordnande av en pansarskjutningsbana. Fordringarna på luftvärnet i fråga om lösande av markstridsuppgifter hade sedan dess i hög grad stegrats och därmed även behovet av terräng för skjutplatser och fältmässiga övningar. Skjutfältet, som nu omfattade cirka 135 hektar, hade i flera avseenden visat sig otillräckligt. Sålunda vore övningsområdet för litet, antalet fältmässiga skjutplatser för ringa samt pansarskjutningsbanan för trång och för kort. Genom utvidgning av fältet i nordlig och västlig riktning skulle erhållas för övningsändamål och för anordnande av pansarskjutningsbana lämplig skogsterräng.

I skrivelse till fortifikationsförvaltningen hade chefen för armén framhållit,

att avvägningar för en större pansarskjutningsbana borde göras, varvid emellertid avvägningarna i första hand borde ske inom skjutfältets nuvarande område så att utvidgning av fältet om möjligt kunde undvikas.

Sedan nämnda avvägningar slutförts, hade fortifikationsförvaltningens skjutbaneofficer anmält, att undersökningen givit vid handen, att någon större pansarskjutningsbana på grund av terrängförhållandena icke kunde anordnas inom det nuvarande skjutfältet men att en bana av angivet slag kunde anläggas inom ett område norr om fältet, vilket vore i enskild ägo men som borde förvärfvas och tilläggas skjutfältet.

Sedan fortifikationsförvaltningen låtit upprätta en sammanställningskarta med beskrivning över det till förvärv föreslagna området, hade jägmästaren Gunno Kinnman i Stockholm verkställt värdering av detsamma. I samband därmed hade, efter samråd med chefen för Stockholms luftvärnsregemente, från utvidgningen uteslutits vissa mindre skiften och skiftesdelar. Större inskränkningar hade på grund av säkerhetsskäl icke ansetts kunna göras. Det sålunda begränsade utvidgningsområdet vore å sammanställningskartan utmärkt med heldragen grön begränsningslinje. Enligt ett av jägmästaren Kinnman den 5 juni 1947 upprättat värderingsinstrument innehölle området en areal av sammanlagt 104,36 hektar, varav cirka 22,5 hektar tomtmark, cirka 5,3 hektar åker- och betesmark, cirka 16,5 hektar bergmark och cirka 60 hektar skogsmark. Områdets värde hade av värderingsmannen med biträde av vissa sakkunniga uppskattats till sammanlagt 266 758 kronor, varav 17 400 kronor i byggnadsvärde. Värderingsmannen hade framhållit, att en omfattande bebyggelse med sommarvillor uppstått i södra delen av området och att fortsatt upplåtelse till sådan bebyggelse planerats. Vid värderingen hade hänsyn tagits därtill samt till det intrång, som skulle vållas av att vissa fastigheter genom försäljningen skulle förlora större delen av sin skogstillgång. Värderingsmannen hade ansett att till värderingssumman borde läggas cirka 20 % såsom reserv för möjliggörande av frivilliga överenskommelser.

Chefen för armén hade tillstyrkt den föreslagna utvidgningen av skjutfältet och i samband därmed meddelat, att utvidgningsområdet eventuellt skulle kunna utnyttjas jämväl såsom bombfällningsplats av flygvapnet, vilket för luftvärnets del skulle medföra fördelar genom att ökade tillfällen till riktövningar mot mål med krigsmässiga farter komme att erhållas.

Fortifikationsförvaltningen, som ansåge att Väddö skjutfält borde utvidgas genom förvärv av det föreslagna området, hade intet att erinra mot den verkställda värderingen. Till värderingssumman borde emellertid läggas en reserv av 20 % jämte 5 000 kronor för bestridande av kostnaderna i ärendet. De sammanlagda kostnaderna för utvidgningens genomförande kunde således beräknas till i runt tal 325 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att för ändamålet måtte anvisas sistnämnda belopp, 325 000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att förhandla med vederbörande markägare om ifrågavarande markförvärv, har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 15 december 1947 anført, bland annat, att förvaltningen låtit i ärendet verkställa närmare utredning och föra erforderliga förhandlingar, varvid följande förekommit.

Den tidigare i ärendet anlitade värderingsmannen hade, med biträde av nämndemannen G. Pettersson, Väddö, verkställt omprövning av den preliminära värderingen med hänsyn till att vissa fastighetsägare verkställt nybyggnader och att förefintligheten av vissa tomtupplåtelser inom området konstaterats. Vid denna värdering hade även närmare utredning verkställts rörande

det intrång, som vid kronans förvärv av området komme att uppstå för vissa fastigheter därigenom att de helt eller delvis komme att gå miste om skog till husbehov. Värderingsmännen hade i en den 3 december 1947 dagtecknad promemoria lämnat en redogörelse för den slutgiltiga värderingen, av vilken redogörelse framginge, att värderingssumman för i utvidgningsområdet ingående fastigheter och fastighetsdelar beräknats till cirka 305 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hade med vederbörande fastighetsägare upptagit förhandlingar rörande förvärv av ifrågavarande fastigheter och fastighetsdelar. Vid dessa förhandlingar hade fastighetsägarna fordrat köpeskillingar för ett sammanlagt belopp av 335 471 kronor. Ambetsverket hade beträffande samtliga de fastigheter och fastighetsdelar, för vilka de fordrade köpeskillingarna uppginge till samma belopp som de av värderingsmännen uppskattade värdena, avslutat preliminära köpekontrakt. Likaledes hade kontrakt avslutats om kronans övertagande av två nyttjanderätter mot fordrade ersättningsbelopp, vilka även överensstämde med respektive värderingssummor. De kontrakterade köpeskillingarna och ersättningsbeloppen uppginge till sammanlagt 268 216 kronor. Kontrakten vore avslutade under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande före den 1 september 1948.

Vad anginge tre fastigheter, beträffande vilka de fordrade köpeskillingarna väsentligt överstege respektive fastigheter åsatta försäljningsvärden, hade någon frivillig uppgörelse om förvärv av dessa fastigheter på för kronan godtagbara villkor icke kunnat träffas. Emellertid hade en i samråd med chefen för Stockholms luftvärnsregemente verkställd utredning ådagalagt, att en av dessa fastigheter, vilken innehölle en värdefull grusfyndighet, på grund av sitt läge kunde uteslutas från förvärvet. Beträffande de två övriga fastigheterna syntes expropriationsförfarande behöva anlitas. Dessa fastigheter hade åsatts ett försäljningsvärde om tillhoppa (15 400 + 17 400 =) 32 800 kronor. Till detta belopp borde såsom säkerhetsmarginal och för täckande av expropriationskostnaderna läggas 20 %, varför kostnaderna för förvärvet av fastigheterna kunde beräknas uppgå till i runt tal 40 000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för utvidgningens genomförande komme således att uppgå till (268 216 + 40 000 =) 308 216 kronor, vilket belopp emellertid syntes böra höjas till 315 000 kronor för bestridande av avstyckningsm. fl. kostnader i ärendet.

Fortifikationsförvaltningen har, med överlämnande av kronans exemplar av de ingångna köpekontrakten jämte övriga till ärendet hörande handlingar, hemställt, att 315 000 kronor i stället för av förvaltningen tidigare föreslagna 325 000 kronor måtte beräknas för förvärv av ifrågavarande markområden.

Departementschefen. Luftvärnsskjutskolan disponerar för närvarande såsom skjutfält ett markområde om cirka 135 hektar å Vaddö. Såsom av det anförda framgår föreligger behov av utvidgning av ifrågavarande skjutfält främst för att möjliggöra anordnande av en ny pansarskjutningsbana. Med anledning härav har fortifikationsförvaltningen framlagt förslag till förvärv av ett norr om skjutfältet beläget markområde om cirka 105 hektar. Då en tillfredsställande pansarskjutningsbana icke kan anordnas inom det nuvarande skjutfältet, anser jag mig böra tillstyrka, att förenämnda område, som möjligen även kan utnyttjas såsom bombfällningsplats för flygvapnet, förvärvas. Mot de av fortifikationsförvaltningen gjorda kostnadsberäkningarna har jag intet att erinra. De träffade preliminära avtalen böra således godkännas.

De markområden, rörande vilka uppgörelse ej träffats, torde böra exproprieras. I enlighet härmed beräknar jag för utvidgning av Vaddö skjutfält ett belopp av 315 000 kronor.

Sammanfattning. I enlighet med vad i det föregående anförts rörande markförvärv beräknar jag följande medelsbehov föreliggande.

Utvidgning av Hallands regementes skjutfält.....	kronor	250 000
Utvidgning av Västernorrlands regementes fältskjutningsområde	»	67 500
Utvidgning av infanteriskjutskolans övningsområde	»	1 600 000
Utvidgning av Vaddö skjutfält	»	315 000
<hr/>		
Summa kronor		2 232 500

För mötande av oförutsedda utgifter torde det anslag, som bör anvisas för förutnämnda ändamål, böra bestämmas till 2 300 000 kronor, innebärande en minskning av det i årets statsverksproposition för ändamålet beräknade medelsbehovet med 100 000 kronor. Beloppet bör lämpligen anvisas såsom icke specificerat investeringsanslag, beträffande vars disposition Kungl. Maj:t bör äga meddela föreskrifter. Genom beslut den 19 september 1947 har Kungl. Maj:t godkänt ett avtal, varigenom för kronans räkning förvärvats ett markområde i Älvsbyn, varå avsetts skola uppföras två bostadsbyggnader, vilka med hänsyn till befarade ras måste flyttas från annan plats. Kostnaderna för förvärvet, 3 000 kronor, ha tills vidare bestritts från fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter. Kostnaderna torde emellertid böra slutligt bestridas från nu ifrågavarande anslag och anslaget till extra utgifter sålunda tillföras ersättning med förenämnda belopp.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa ytterligare markförvärv* för budgetåret 1948/49 anvisa ett investeringsanslag av 2 300 000 kronor.

[2.] Anordnande av provisoriska lokaler för försvarets forskningsanstalt.

Lokalfrågan för försvarets forskningsanstalt, vilken enligt 1944 års riksdags beslut organiserats från och med den 1 april 1945, har ännu icke kunnat vinna en slutgiltig lösning. Ett av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 20 november 1946 framlagt förslag till nybyggnader, kostnadsberäknade till sammanlagt 9 200 000 kronor, har med hänsyn till rådande knapphet på material och arbetskraft ansetts hittills icke kunna föreläggas riksdagen. Tills vidare har anstalten provisoriskt inrymts i ett flertal byggnader i Stockholm och dess närhet. För vidtagande av vissa provisoriska åtgärder för anstaltens förläggning har 1947 års riksdag (propositionen nr 130; riksdagens skrivelse nr 327) under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1947/48 anvisat ett reservationsanslag av 770 000 kronor.

I skrivelse den 14 februari 1948 har *arméns fortifikationsförvaltning* anmält, att ifrågasvarande reservationsanslag vid företagen utredning visat sig otillräckligt för genomförande av det därmed avsedda byggnadsprogrammet, och i anslutning härtill anfört i huvudsak följande.

Fortifikationsförvaltningen hade i samråd med forskningsanstalten företagit en utredning i syfte att nedbringa kostnaderna för de med anslaget avsedda byggnadsåtgärderna. Utredningen hade givit vid handen, att några möjligheter att nedbringa ifrågasvarande kostnader icke föreläge. Tvärtom hade det visat sig, att kostnaderna genomgående varit för lågt beräknade, varför det i propositionen angivna byggnadsprogrammet icke kunde genomföras inom ramen för anvisade medel. På sätt förutsatts i förvaltningens skrivelse den 21 februari 1947, vilken legat till grund för förenämnda proposition nr 130, hade förvaltningen därför i samråd med forskningsanstalten utrett, huruvida genom ett reducerat byggnadsprogram det i propositionen angivna behovet kunde godtagbart tillgodoses inom anslagets kostnadsram. Av utredningen hade framgått, att så kunde ske beträffande forskningsanstaltens avdelning 1 med obetydligt överskridande av det för denna avdelning beräknade delbeloppet, under det att jämförelsevis avsevärda tilläggsanslag erfordrades för avdelningarna 2 och 3. Kostnaderna för de arbeten, vilka sålunda befunnits oundgängligen erforderliga, hade av fortifikationsförvaltningen beräknats till i följande sammanställning angivna belopp, i vilken sammanställning jämväl angivits de belopp, som enligt propositionen nr 130 avsetts för samma arbeten.

	Kostnad enligt prop. 1947: 130	Kostnad enligt fortifikationsförvaltningens beräkning	Brist
Avdelning 1	149 500	155 500	6 000
Avdelning 2	353 500	395 500	42 000
Avdelning 3	264 500	509 500	245 000
Summa	767 500	1 060 500	293 000

Av den för avdelning 3 beräknade kostnaden belöpte ett belopp av 290 500 kronor på tillbyggnad av avdelningens laboratoriebyggnad i Frösunda. Då sistnämnda belopp i stort sett motsvarade den ovan redovisade medelsbristen av i runt tal 295 000 kronor, syntes ombyggnaden av laboratoriebyggnaden böra uppskjutas i avvaktan på anvisande av erforderligt tilläggsanslag, under det att övriga arbeten borde utföras med anlitande av redan anvisade medel.

Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att för anordnande av provisoriska lokaler för försvarets forskningsanstalt måtte anvisas ett reservationsanslag av 295 000 kronor.

Vidare har *försvarets forskningsanstalt* i skrivelse till arméns fortifikationsförvaltning den 20 september 1947 anfört i huvudsak följande.

I syfte att vinna sådana praktiska erfarenheter, som erfordrades för närmare planläggning av en industriell tillverkning av vissa kemiska drivmedel avsåge forskningsanstalten att vid sin försöksanläggning i Ursvik vid Stockholm igångsätta framställning i halvstor skala av dylika drivmedel. De lokaler, som stode till anstaltens förfogande för kemisk-teknisk försöksdrift,

vore icke lämpliga för ifrågavarande arbeten på grund av tillverkningsämnenas synnerligen eldfarliga och explosiva karaktär. För ändamålet erfordrades därför en särskild fristående byggnad. Genom forskningsanstaltens försorg och i samråd med byggnadsstyrelsen hade förslag uppgjorts till nybyggnad för kemisk-teknisk försöksdrift. Då medelsbehovet inräknats i forskningsanstaltens medelsäskanden för budgetåret 1947/48 för viss forskningsverksamhet, hemställde forskningsanstalten, att fortifikationsförvaltningen ville hos Kungl. Maj:t utverka, att medel för förslaget genomförande måtte få utgå av reservationsanslaget till viss forskningsverksamhet.

I anledning härav har *fortifikationsförvaltningen* i skrivelse den 31 december 1947 anfört, att kostnaderna för utförande av det av forskningsanstalten framlagda förslaget till byggnad för kemisk-teknisk försöksdrift kunde beräknas till 215 000 kronor, varav 175 000 kronor belöpte å byggnadsarbeten, 20 000 kronor å väg- och planeringsarbeten m. m. samt 20 000 kronor å administration. Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att för uppförande av ifrågavarande byggnad ett belopp av 215 000 kronor måtte ställas till förfogande från det för budgetåret 1947/48 anvisade reservationsanslaget av 3 850 000 kronor till viss forskningsverksamhet.

Härjämte har *forskningsanstalten* i skrivelse den 29 september 1947 till fortifikationsförvaltningen hemställt, att förvaltningen måtte för budgetåret 1948/49 äska medel för vissa ytterligare byggnads- och anläggningsarbeten vid anstalten, samt i anslutning härtill beträffande de olika byggnadsobjekten anfört i huvudsak följande.

Avdelning 1.

Vid avdelningen påginge omfattande forskningsarbeten inom avdelningens rök- och pyrotekniska sektioner. Röklaboratoriet vore beläget bredvid avdelningens bibliotek och mitt inne i den annars av tjänsterum upptagna delen av laboratoriebyggnaden. Då risk för självantändning alltid föreläge vid arbeten med röksatser, måste det anses olämpligt att ha ett laboratorium av ifrågavarande beskaffenhet förlagt bredvid tjänsterum och bibliotek, där stora värden förvarades. Vidare vore den nuvarande lokalen för liten för planerade undersökningar. Pyrotekniska sektionen arbetade likaledes med satser som innebure åtskilliga brandrisker. Dessa arbeten bedreves för närvarande i en träbyggnad, vilket icke heller vore tillfredsställande ur brandfaresynpunkt. I samråd med byggnadsstyrelsen hade förslag uppgjorts att inreda östra delen av materielbyggnadens vindsvåning, vilken för närvarande utnyttjades som förråd och redan hade eldsäker konstruktion, till röklaboratorium och pyrotekniskt laboratorium. För genomförande av nu angivna åtgärder vore det nödvändigt att flytta förrådet till en fristående förrådsbyggnad.

Avdelning 2.

För inredningsarbeten i de av avdelningen disponerade lokalerna i Svea artilleriregementes förutvarande kasern ävensom för inredande av förråds- och garagelokaler i anslutning till dessa erfordrades ett belopp av 20 000 kronor. I det för budgetåret 1947/48 anvisade beloppet av 770 000 kronor hade beräknats ett belopp av 30 000 kronor för inredning av ytterligare lokaler för avdelningens behov i artillerikasernen. Vid den beskärning av byggnadsprogrammet, som av kostnadsskäl befunnits ofrånkomlig, hade ifråga-

varande inredningsarbeten ansetts kunna överföras till en senare byggnadsstapp. För dessa byggnadsarbeten erfordrades ett belopp av 30 000 kronor. Det vid försöksstationen befintliga sprängämnesförrådet vore vidare otillräckligt. Redan för närvarande måste i stor utsträckning nödvändigt lagringsutrymme beredas genom sprängning av ur försökssynpunkt mindre aktuella provladdningar. Härtill komme förrådsbehovet för planerade detonations-skyddsundersökningar. Med hänsyn härtill erfordrades, att ett nytt sprängämnesförråd, rymmande 10 ton sprängämnen, uppfördes. Slutligen erfordrades, att en försökstunnel i berg anlades för bedrivande av undersökningar rörande verkningarna av detonationer i skyddsrum och bergtunnlar.

Avdelning 3.

För avdelningens verksamhet erfordrades ett antal garageplatser. Dylika platser hade icke kunnat beredas i tillgängliga lokaler vid signalregementet, och det i laboratoriebyggnaden befintliga garaget hade måst utnyttjas som verkstad. En tillbyggnad av regementets garage för 6 bilar vore därför nödvändig. Därest avdelningen sedermera skulle förläggas till annan plats, kunde tillbyggnaden utnyttjas av regementet. Härjämte borde vid Bromma flygplats iordningställas en barack för avdelningens räkning.

Fortifikationsförvaltningen har i skrivelse den 19 december 1947 beträffande de av forskningsanstalten föreslagna arbetena anført, att förvaltningen vid granskning av de föreslagna arbetena funnit desamma vara ur byggnadsteknisk synpunkt ändamålsenliga. Kostnaderna för arbetena hade av förvaltningen beräknats till nedan angivna belopp.

Avdelning 1.

Ombyggnadsarbeten för rök- och pyrotekniskt laboratorium...	60 000	
Förrådsbyggnad	98 000	158 000

Avdelning 2.

Inredningsarbeten i vissa av anstalten disponerade lokaler i Svea artilleriregementes förutvarande kasernetablissemant	20 000	
Inredning av ytterligare lokaler i samma etablissemant	30 000	
Sprängämnesmagasin	16 500	
Försökstunnel, inklusive markförvärv	280 000	346 500

Avdelning 3.

Tillbyggnad av garage	44 000	
Barack	50 000	94 000
		<hr/>
		Summa kronor 598 500

Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att för anordnande av provisoriska lokaler för försvarets forskningsanstalt måtte anvisas ett reservationsanslag av i avrundat tal 600 000 kronor.

Vidare har *fortifikationsförvaltningen* i en den 20 februari 1948 dagtecknad promemoria anmält, att försvarets forskningsanstalt på förekommen anledning upptagit frågan om provisoriska lokaler till förnyad prövning och därvid funnit, att den av forskningsanstalten vid avdelning 1 föreslagna förrådsbyggnaden, vilken kostnadsberäknats till 98 000 kronor, skulle kunna er-

sättas med två baracker, som fortifikationsförvaltningen kunde ställa till förfogande. Kostnaderna för barackernas flyttning, uppförande och inredning hade av forskningsanstalten beräknats till 30 000 kronor.

Slutligen har *fortifikationsförvaltningen* i skrivelse den 4 februari 1948 framlagt förslag till anordnande av en teleteknisk försöksstation på Bromma flygplats för en kostnad av 465 000 kronor. Försöksstationen skulle utnyttjas av, förutom forskningsanstalten, de olika försvarsgrensförvaltningarna och luftfartsstyrelsen. Av de för anordnande av stationen erforderliga medlen skulle 75 000 kronor belöpa å luftfartsstyrelsen. Det erforderliga beloppet uppginge alltså till (465 000 — 75 000 =) 390 000 kronor. Därest ifrågavarande förslag komme att genomföras, erfordrades icke den till 50 000 kronor kostnadsberäknade baracken för forskningsanstaltens avdelning 3, för vilken medel äskats i fortifikationsförvaltningens förenämnda skrivelse den 19 december 1947. Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att för anordnande av ifrågavarande försöksstation måtte anvisas ett investeringsanslag av 390 000 kronor.

Departementschefen. Önskvärt vore, om forskningsanstaltens lokalfrågor redan nu kunde vinna en mera definitiv lösning. Med hänsyn till det ekonomiska läget och bristen på material torde det emellertid icke vara sannolikt, att ett så omfattande byggnadsföretag skall kunna genomföras under de närmaste åren. Det blir därför nödvändigt att även i fortsättningen sörja för anstaltens lokalbehov genom provisoriska åtgärder. Då det gäller att bedöma behovet av lokaler för anstalten måste beaktas, att forskningsverksamheten inom försvaret för närvarande är synnerligen betydelsefull och att åtgärder, som kunna underlätta densamma, i görligaste mån böra vidtagas. Av vikt är emellertid, att dessa åtgärder såvitt möjligt bli ekonomiskt godtagbara även på längre sikt.

Flertalet av de förslag, som efter framställning från forskningsanstalten nu framlagts av fortifikationsförvaltningen, syftar till åtgärder av den natur, att de under åtskilliga år kunna bli till nytta för anstalten. Så är särskilt förhållandet beträffande de föreslagna arbetena vid Ursvik, för avdelning 1, och vid den för avdelning 2 inrättade försöksstationen. Även om de inom Signalregementets kasernetablissemment inrymda delarna av anstaltens avdelning 3 vid en definitiv lösning av anstaltens lokalfråga komma att förflyttas, böra likväl de föreslagna arbetena inom nämnda etablissemment kunna komma till god nytta för andra försvarsändamål. De ombyggnadsarbeten, som planeras vid Svea artilleriregementes gamla kasernetablissemment i Stockholm, måste däremot betraktas såsom provisorier på tämligen kort sikt. Jag anser mig med beaktande av här anförda synpunkter kunna med vissa i det följande angivna begränsningar tillstyrka de framlagda förslagen.

Det av 1947 års riksdag anvisade reservationsanslaget om 770 000 kronor för anordnande av provisoriska lokaler har visat sig otillräckligt för att samtliga därmed avsedda arbeten skola kunna fullföljas. Med hänsyn härtill har

fortifikationsförvaltningen föreslagit, att ytterligare medel skola anvisas för två i byggnadsprogrammet ingående arbeten, nämligen tillbyggnad av en laboratoriebyggnad vid Signalregementet och inredning av ytterligare lokaler i Svea artilleriregementes kasernetablissemment. Jag tillstyrker att medel, 295 000 kronor, nu under kapitalbudgeten anvisas för det förra ändamålet. Däremot torde samtliga inredningsarbeten i Svea artilleriregementes kasernetablissemment böra bestridas från det redan anvisade reservationsanslaget. Kostnaderna därför ha beräknats till sammanlagt 50 000 kronor, varav 30 000 kronor redan enligt det föregående år framlagda förslaget förutsatts skola bestridas från ifrågavarande anslag. För att bereda utrymme inom anslaget ram för dessa arbeten torde ur berörda byggnadsprogram böra slopas två andra arbeten, nämligen ombyggnad av laboratoriebyggnad vid Ursvik och utökning av panncentral vid försöksstationen för avdelning 2. Medel för dessa arbeten, tillhoppa (32 500 + 22 200 =) 54 700 kronor, torde i stället nu böra beräknas under kapitalbudgeten.

Forskningsanstalten har föreslagit, att två större anläggningar för försöksändamål skola uppföras. Båda anläggningarna betecknas såsom mycket angelägna. För den ena, avsedd för kemisk-teknisk försöksdrift, ha erforderliga medel, 215 000 kronor, redan beräknats under det för budgetåret 1947/48 anvisade reservationsanslaget till viss forskningsverksamhet. För den andra, avsedd för teletekniska försök, har äskats ett belopp av 390 000 kronor. Anläggningarna äro av permanent natur, varför medel för desamma, därest de skola uppföras, böra anvisas under kapitalbudgeten. Jag kan icke för närvarande av ekonomiska skäl föreslå, att medel nu beräknas för båda anläggningarna. Då tiden icke medgivit en mera ingående jämförelse mellan de båda projekten ur angelägenhetssynpunkt, föreslår jag, att för en anläggning för försöksändamål nu anvisas det för den kemisk-tekniska försöksanläggningen beräknade beloppet, 215 000 kronor, varvid det skall ankomma på Kungl. Maj:t att efter ytterligare utredning pröva, om sistnämnda anläggning bör utföras eller om anslagsmedlen i stället böra utnyttjas för påbörjande av den teletekniska försöksstationen. Det minskade medelsbehovet under reservationsanslaget till viss forskningsverksamhet torde böra beaktas vid beräkningen av sagda anslag för nästa budgetår.

Av de byggnadsarbeten i övrigt, som i det föregående anmälts såsom erforderliga för forskningsanstalten, anser jag mig kunna tillstyrka, att följande komma till utförande, nämligen vid avdelning 1 ombyggnadsarbeten för rök- och pyrotekniskt laboratorium samt flyttning och inredning av två för förrådsändamål avsedda baracker, vid avdelning 2 uppförande av ett sprängämnesförråd vid anstaltens försökscentral samt vid avdelning 3 tillbyggnad av ett befintligt garage. De sammanlagda kostnaderna för dessa arbeten uppgå till (60 000 + 30 000 + 16 500 + 44 000 =) 150 500 kronor. Då dessa byggnadsarbeten synas vara av investeringskaraktär, anser jag att jämväl för dessa arbeten böra anvisas medel under kapitalbudgeten.

Förslaget om utförande av en försökstunnel kan jag icke för närvarande tillstyrka.

Det sammanlagda medelsbehovet under kapitalbudgeten för nu föreslagna byggnadsarbeten uppgår till (295 000 + 54 700 + 215 000 + 150 500 =) i runt tal 715 000 kronor.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av provisoriska lokaler för försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1948/49 anvisa ett investeringsanslag av 715 000 kronor.

[3.] **Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen.**

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1947 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 25, s. 13) anvisade riksdagen (skrivelse nr 188) för budgetåret 1947/48 ett investeringsanslag av 750 000 kronor till anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen.

Kungl. Maj:ts förslag i förenämnda proposition grundade sig på en av överbefälhavaren i skrivelse den 23 september 1946 gjord framställning om anvisande av medel för genomförande av omorganisation av luftbevakningen i vissa delar av riket. Kostnaderna härför hade av överbefälhavaren beräknats till 7 000 000 kronor, varav för byggnader 2 936 000 kronor.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning* anført, bland annat, att för genomförande av den byggnadstekniska delen av luftbevakningens omorganisation i vissa delar av riket erfordrades återstoden av det belopp, vilket överbefälhavaren i sin förenämnda skrivelse beräknat för byggnadsarbeten, eller (2 936 000 — 750 000 =) 2 186 000 kronor, vilket belopp med hänsyn till vissa ökade kostnader borde upptagas till 2 200 000 kronor. Överbefälhavaren hade anmodat fortifikationsförvaltningen, att för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår beräkna ett anslag av 2 200 000 kronor. Under återopande härav har fortifikationsförvaltningen hemställt, att för ändamålet måtte anvisas 2 200 000 kronor.

Ärendet är av den art, att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde böra inhämtas genom de handlingar, som komma att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen. För fullföljande av byggnadsarbetena för en första etapp av omorganisationen av luftbevakningen inom riket, till vars påbörjande föregående års riksdag anvisat medel, har fortifikationsförvaltningen äskat 2 200 000 kronor. Jag anser det synnerligen angeläget, att medel nu anvisas för fortsättande av den sålunda påbörjade etappen. Dock anser jag mig endast kunna tillstyrka, att för nästa budgetår för ändamålet anvisas ett anslag av 1 000 000 kronor.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen* för budgetåret 1948/49 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

[4.] Ytterligare medel till om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1943: 64 anmälde riksdagen (skrivelse nr 337), att riksdagen *dels* beslutat, att garnisonssjukhuset i Boden skulle utbyggas i enlighet med vissa av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 5 februari 1943 angivna riktlinjer inom ramen för en kostnad, såvitt anginge statsverket, av 1 585 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942 — motsvarande 1 465 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 — *dels* bemyndigat Kungl. Maj:t att med Norrbottens läns landsting träffa erforderligt avtal rörande de ekonomiska och rättsliga frågorna mellan landstinget och staten i samband med om- och tillbyggnaden av ifrågasvarande garnisonssjukhus, *dels ock* medgivit, att nämnda kostnad finge bestridas från det under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, för budgetåret 1943/44 anvisade investeringsanslaget å 24 000 000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m.

Av nämnda statsrådsprotokoll framgår, bland annat, att de totala kostnaderna för om- och tillbyggnaden av ifrågasvarande garnisonssjukhus beräknats till 4 000 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, av vilket belopp 1 585 000 kronor skulle gäldas av statsverket och 2 415 000 kronor av Norrbottens läns landsting. Härav har för utförande av en fjärde byggnadsetapp beräknats ett belopp av 573 800 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, varav 242 050 kronor skulle gäldas av statsverket medan återstoden skulle gäldas av landstinget.

Genom särskilda beslut den 6 oktober 1944 och den 23 november 1945 har Kungl. Maj:t sedermera anvisat medel, tillhopa (102 100 + 1 001 000 =) 1 103 100 kronor, för om- och tillbyggnad av sjukhusbyggnaden m. m. vid garnisonssjukhuset i Boden. Av det av riksdagen för om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset anvisade beloppet återstår sålunda odisponerat ett belopp av (1 465 000 — 1 103 100 =) 361 900 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Av en vid propositionen 1946: 121 (s. 88) fogad sammanställning av byggnadsprogrammet för armén för femårsperioden 1942/47 framgår, att en reserv av 358 300 kronor kvarstår under de för armén anvisade investeringsanslagen (kvotanslagen) för byggnadsprogrammets genomförande, benämnda Vissa byggnadsarbeten m. m.

Sedermera har 1947 års riksdag (skrivelse nr 191) efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1947: 114 medgivit, att för omändring av köksbyggnaden m. m. vid ifrågasvarande garnisonssjukhus finge — utöver för ändamålet tidigare avsedda medel — disponeras ett belopp av 100 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 av det för budgetåret 1946/47 för armén anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 32 000 000 kronor.

I skrivelse den 5 november 1947 hemställde arméns fortifikationsförvaltning, att för om- och tillbyggnad av köksbyggnaden m. m. vid garnisonssjukhuset i Boden måtte anvisas ett belopp av 224 500 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Ärendet är för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prov-

ning. Därest fortifikationsförvaltningens ifrågavarande framställning bifalles, återstår av de av riksdagen för om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset anvisade medlen ett belopp av (1 565 000 — 1 103 100 — 224 500 =) 237 400 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 för utförande av förenämnda fjärde byggnadsetapp.

I skrivelse den 22 december 1947 ha *försvarets sjukvårdsförvaltning* och *arméns fortifikationsförvaltning* efter samråd med Norrbottens läns landsting framlagt förslag till utförande av fjärde byggnadsetappen av utbyggnaden av garnisonssjukhuset i Boden samt i anslutning härtill anført i huvudsak följande.

Enligt det i propositionen 1943: 64 framlagda förslaget skulle fjärde etappen av utbyggnaden av ifrågavarande garnisonssjukhus omfatta ombyggnad av sjukhusflyglarnas vindsvåningar och delvis påbyggnad av ytterligare en våning, vissa mindre istandsättningsarbeten i äldre vårdavdelningar, anordnande av militär tandpoliklinik och civil distriktstandpoliklinik m. m.

Beträffande militärtandpolikliniken, vilken beräknats draga en kostnad av 74 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, hade föredragande departementschefen i det till propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet anført, att spörsmålet rörande ifrågavarande poliklinik borde upptagas till övervägande vid den för det dåvarande pågående utredningen rörande den militära tandvården. Nämnda utredning, som numera slutförts, hade givit vid handen, att den militära tandvården borde förläggas till truppförbandssjukhusen. Till följd därav beräknades vid nu pågående utredning rörande truppförbandssjukvården utrymme för tandpolikliniker vid truppförbandens sjukhus. I fråga om distriktstandpolikliniken hade från landstingets sida meddelats, att landstinget hade för avsikt att förlägga densamma till lokaler utanför garnisonssjukhuset. Med hänsyn därtill borde ifrågavarande tandpolikliniker utgå ur byggnadsprogrammet och därför avsedda medel i mån av behov tagas i anspråk för andra ändamål i samband med sjukhusets utbyggnad.

I samband med ritningsarbetet för fjärde byggnadsetappen hade från landstingets sida fråga väckts om en ytterligare utökning av byggnadsprogrammet. Till grund därför hade legat en promemoria av samtliga överläkare vid garnisonssjukhuset, i vilken anförts, bland annat, att garnisonssjukhuset hade ett mycket starkt behov av ökat antal vårdplatser, vilket sammanhängde med den över hela landet märkbara ökade tillströmningen till sjukhusen och med sjukvårdens alltjämt fortgående specialisering. Behovet sammanhängde även med de i Norrbottens län rådande speciella förhållandena, främst de stora avstånden, vilka medförde att många patienter måste kvarstanna på sjukhuset längre tid än vad som vore brukligt i landsdelar, där läkare i hemorten funnes att tillgå för eftervård. Sjukhusets behov av ökat antal vårdplatser komme att inom en snar framtid nödvändiggöra vissa nybyggnader. Med hänsyn därtill borde den planerade nya fjärde våningen utökas att omfatta flyglarnas hela längd, varigenom skulle vinnas ett 50-tal nya vårdplatser till jämförelsevis ringa kostnad. De gamla vårdavdelningarna i flyglarnas två undre våningar befunde sig i synnerligen otillfredsställande skick. Sålunda vore biutrymmena otillräckliga varjämte tvättstall saknades i flertalet rum. På grund därav borde i samband med sjukhusets ombyggnad även nu ifrågavarande lokaler underkastas en genomgripande restauration.

Landstinget hade för sin del instämt i vad överläkarna anført och därutöver framhållit, att det utökade vårdplatsbehovet, som för landstingets del vore att förvänta i följd av de av statsmakterna under senaste åren fattade

besluten om utbyggnad av den allmänna sjukvården, skulle på ett såväl ur vårdsynpunkt som i ekonomiskt avseende fördelaktigare sätt kunna tillgodoses genom en påbyggnad av sjukhusflyglarna med ännu en våning i stället för en eljest inom de närmaste åren ofrånkomlig nybyggnad av motsvarande omfattning.

Sjukvårdsförvaltningen och fortifikationsförvaltningen ansåge det fullt berättigat att, på av landstinget anförda skäl, räkna med ett utökad behov av vårdlokaler för civila patienter vid garnisonssjukhuset i Boden, sedan detta numera fått karaktären av centralasarett för landstingsområdet. Detta behov kunde tillgodoses antingen genom nyuppförande av en friliggande vårdpaviljong eller genom påbyggnad — utöver byggnadsprogrammet för pågående utbyggnadsarbeten — av ytterligare en (fjärde) våning å sjukhusbyggnadernas båda flygelpartier. Då utredning härutinnan visat, att det senare alternativet innebure avsevärda såväl sjukvårdsorganisatoriska som ekonomiska fördelar, förordade ämbetsverken detta alternativ. Beträffande de äldre vårdavdelningarna, belägna inom sjukhusflyglarnas bottenvåning och våningen 1 trappa upp, hade i beslutet om sjukhusets utbyggnad icke förutsatts några mera väsentliga ändringsarbeten. Sjukvårdsförvaltningen ansåge emellertid att dessa lokaler borde iordningställas så att deras standard beträffande planlösning och inredning bleve jämställd med den som efter ombyggnaden komme att gälla för sjukhuset i övrigt. Detta innebure i stort icke någon väsentlig ändring i själva sjuksalarnas anordnande annat än i fråga om öronvårdavdelningen, där salarna borde uppdelas på mindre enheter. I övrigt hänförde sig moderniseringskraven huvudsakligen till förbättring av den sanitära utrustningen, utökning av vårdavdelningarnas biutrymmen samt omläggning av ventilations- och uppvärmningssystemen. Förvaltningarna finge sålunda tillstyrka, att för Norrbottens läns landsting anordnades ett utökad antal vårdplatser genom påbyggnad av ytterligare en våning å sjukhusbyggnadernas östra och västra flygeldelar samt att i samband därmed vissa moderniseringsåtgärder inom de äldre vårdavdelningarna vidtoges.

Kostnaderna för den utökade fjärde byggnadsetappen av sjukhusets utbyggnad hade av fortifikationsförvaltningen beräknats till 1 560 800 kronor enligt prisläget den 1 oktober 1946, motsvarande 1 312 000 kronor enligt 1941 års prisläge. Kostnadsfördelningen för det hittills fastställda byggnadsprogrammet hade, såsom framginge av propositionen 1943: 64, uppgjorts med ledning av för det dåvarande tillgänglig statistik över beläggningen med militära och civila patienter. På grundval av nämnda statistik hade kostnaderna för de olika byggnadsobjekten fördelats mellan kronan och landstinget. Genom det fastställda byggnadsprogrammet hade behovet av militära vårdplatser tillgodosetts. Den nu föreslagna utökningen av antalet vårdplatser komme därför att i sin helhet tagas i anspråk för civilt ändamål och borde sålunda, i överensstämmelse med i nämnda proposition angivna principer, helt bekostas av landstinget. Därvid finge det anses vara av mindre betydelse, huruvida någon del av de nytillkomna vårdplatserna faktiskt komme att utnyttjas för vård av militära patienter, enär i sådana fall motsvarande antal av kronan bekostade vårdplatser komme att frigöras och kunde tagas i anspråk för vård av civila patienter. De kostnader åter, som belöpte sig på iståndsättning och modernisering av de nuvarande vårdavdelningarna, syntes böra fördelas med 40 % på kronan och 60 % på landstinget. Upprustningen av äldre fasader m. m. borde bekostas av kronan, medan i den fjärde etappen ingående inredningsarbeten i B-avdelningen borde bekostas av landstinget. Med tillämpning av nu angivna principer hade kostnaderna funnits böra fördelas med 492 000 kronor på statsverket och 1 068 800 kronor på landstinget.

Landstinget hade för sin del godkänt den föreslagna utvidgningen av

byggnadsprogrammet och anvisat erforderliga medel för bestridande av landstingets andel i kostnaderna samt uppdragit åt sitt förvaltningsutskott att i fortsättningen handlägga ärendet. Förvaltningsutskottet hade sedermera meddelat, att därest de av landstinget nu godkända arbetena helt eller delvis icke kunde inrymmas inom den militära byggnadskvoten under de år arbetena komme att pågå, ansträngningar från landstingets sida komme att göras för beredande av utrymme inom den för den civila sjukvården inom landstingsområdet avsedda byggnadskvoten.

Den nu föreslagna fjärde byggnadsetappen beräknades sålunda draga en kostnad av 1 560 800 kronor enligt prisläget den 1 oktober 1946, varav 492 000 kronor skulle gäldas av statsverket. För etappen hade tidigare beräknats ett belopp av 573 800 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, motsvarande 636 900 kronor enligt prisläget den 1 oktober 1946, varav 268 400 kronor skulle gäldas av kronan. Enligt nu föreliggande förslag erfordrades för ändamålet sålunda ett ytterligare belopp av $(1\,560\,800 - 636\,900 =)$ 923 900 kronor. På kronan belöpande del därav uppginge till $(492\,000 - 268\,400 =)$ 223 600 kronor, varav emellertid 50 600 kronor borde bestridas från ordinarie underhållsanslag. Den på kronan belöpande merkostnaden utgjorde sålunda $(223\,600 - 50\,600 =)$ 173 000 kronor enligt prisläget den 1 oktober 1946, motsvarande 150 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Sjukvårdsförvaltningen och fortifikationsförvaltningen ha hemställt, att för ytterligare utbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden måtte få tagas i anspråk *dels* förenämnda för den militära tandpolikliniken i Boden avsedda belopp, 74 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, *dels* ett ytterligare belopp av 150 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, att utgå av det för budgetåret 1946/47 till Vissa byggnadsarbeten m. m. anvisade investeringsanslaget av 32 000 000 kronor.

Departementschefen. I likhet med försvarets sjukvårdsförvaltning och arméns fortifikationsförvaltning förordar jag, att det nu framlagda reviderade förslaget till fjärde byggnadsetappen av utbyggnaden av garnisonssjukhuset i Boden kommer till utförande. Enligt förslaget skall en tidigare planerad militär tandpoliklinik liksom en likaledes planerad civil distriktständerpoliklinik icke komma till utförande. Däremot skola sjukhusbyggnadernas båda flygelpartier påbyggas med ytterligare en våning, varigenom cirka 50 nya vårdplatser erhållas, varjämte vissa i det ursprungliga byggnadsprogrammet icke förutsatta moderniseringsarbeten skola komma till utförande. De sammanlagda merkostnaderna för det nu framlagda förslaget uppgå till 923 900 kronor enligt prisläget den 1 oktober 1946. Av sistnämnda belopp belöpa 223 600 kronor å statsverket, varav emellertid 50 600 kronor föreslås skola bestridas från ordinarie underhållsanslag. Återstående belopp, 173 000 kronor enligt prisläget den 1 oktober 1946, beräknas motsvara 150 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Då jag icke har något att erinra mot att de för anordnande av militär tandpoliklinik avsedda medlen tagas i anspråk för utförande av nu föreslagna arbeten och då beräkningen av merkostnaderna och den föreslagna fördelningen av kostnaderna icke givit mig anledning till erinran, beräknar jag för gäldande av nu ifrågavarande merkostnad ett belopp av 150 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Kostnaderna synas, på sätt

föreslagits, böra bestridas med anlitan­de av den reserv, som kvarstår inom femårsplanens kostnadsram för arméns byggnadsarbeten. Merkostnaderna på grund av prisstegring efter den 1 juli 1941 böra bestridas i samma ordning som beträffande övriga byggnadsföretag, för vilka femårsplanens byggnads­anslag tagas i anspråk.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att i det föregående angivna byggnadsarbeten må komma till utförande med anlitan­de av det för budgetåret 1946/47 för armén anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 32 000 000 kronor.

[5.] **Försäljning av vissa kronan tillhöriga, i Järvafältet ingående markområden.**

I skrivelse den 4 februari 1948 har *arméns fortifikationsförvaltning* överlämnat ett med drätselkammaren i Sundbybergs stad träffat preliminärt köpekontrakt rörande överlåtelse till staden av två markområden i Spånga socken samt hemställt *dels* att ifrågavarande köpekontrakt måtte godkännas, *dels ock* att till utvidgning av Järvafältet för budgetåret 1948/49 måtte anvisas ett investeringsanslag av 98 315 kronor.

Fortifikationsförvaltningen har i sin skrivelse anfört i huvudsak följande.

I skrivelse till arméns fortifikationsförvaltning den 28 april 1945 hade drätselkammaren i Sundbyberg anhållit, att staden måtte få förvärva två invid staden belägna, i Järvafältet ingående markområden vid Lötsjön, vilka funnes angivna å en vid skrivelsen fogad ekonomisk karta över Sundbyberg. Av områdena, i det följande betecknade med I och II, skulle område I iordningställas såsom fritidsområde, medan område II avsåges för utvidgning av stadens begravningsplats.

Över framställningen hade yttrande inhämtats från militärbefälhavaren för fjärde militärområdet, som efter hörande av militärområdesläkaren förklarar sig intet ha att erinra emot att område II och västra delen av område I överlätes till staden men däremot avstyrkt, att den östra delen av område I, vilken gränsade till det för uppförande av nytt garnisonssjukhus avsedda området vid Ör, avstodes till staden. Då övningsmöjligheterna på Järvafältet under årens lopp blivit försämrade och då ytterligare inskränkningar i fältets användbarhet som övningsområde kunde väntas uppstå genom avstående av mark för olika byggnadsändamål, borde överlåtelsen till staden genomföras i form av markbyte.

Yttrande hade vidare inhämtats från försvarets sjukvårdsförvaltning, som under framhållande av det olämpliga i att ett för friluftsliv avsett område iordningställdes i omedelbar närhet av ett sjukhus, likaledes avstyrkt stadens framställning i vad den avsåge förvärv av den östra delen av område I.

Yttrande i ärendet hade jämväl inhämtats av riksdagsmannen E. Fast i dennes egenskap av inom försvarsdepartementet tillkallad sakkunnig för utredning av sjukhusfrågor. Fast hade beträffande område I förklarar, att ur de synpunkter han hade att företräda hinder icke syntes böra möta mot att staden finge förvärva huvuddelen av detta område. För det blivande garnisonssjukhuset vid Ör måste det nämligen enligt Fasts mening vara till fördel, att de intill sjukhuset gränsande markområdena utlades för fritidsändamål. Beträffande en mindre, å den ekonomiska kartan närmare angiven del av om-

råde I syntes det dock med hänsyn till det korta avståndet till det planerade sjukhuset önskvärt att förhindra områdets utnyttjande för nöjesetablissemang eller andra för omgivningen störande inrättningar. Detta mindre område borde därför icke överlåtas till staden.

Ärendet hade därefter underställts chefen för armén, som i avgivet yttrande anfört, att, enär övningsmöjligheterna på Järvafältet genom omfattande byggnadsverksamhet redan hårt beskurits, någon ytterligare minskning av det för övningsändamål lämpliga området principiellt icke borde ske. Områden i Järvafältets utkanter borde endast avyttras, därest i värde motsvarande markområden tillfördes fältet. I det nu aktuella fallet borde från överlåtelse till staden undantagas den del av område I, som av riksdagsmannen Fast ansetts böra reserveras för garnisonssjukhusets behov. Såsom förutsättning för överlåtelse av återstående mark borde gälla, att staden på annan plats anskaffade likvärdig och ur övningssynpunkt fullt lämplig mark.

Sedan såsom bytesobjekt föreslagits ett omedelbart norr om Järvafältet beläget område, hade staden låtit utreda förutsättningarna för genomförande av ett markbyte mellan staden och kronan. Staden hade emellertid funnit sig icke kunna anskaffa den föreslagna bytesmarken. Ärendet hade då ånyo underställts chefen för armén, som därvid förklarat sig intet ha att erinra mot en försäljning under förutsättning dock att inflytande köpeskilling finge tills vidare fonderas för att senare användas för inköp av lämplig övningsmark för garnisonens förband.

Vid sammanträde med representanter för staden, sjukvårdsförvaltningen och fortifikationsförvaltningen hade gränsen för området mot det blivande sjukhuset vid Ör givits en sträckning, som godtagits av alla parter.

På uppdrag av fortifikationsförvaltningen hade byggnadsingenjören A. Nordström och jägmästaren G. Kinnman, båda i Stockholm, verkställt värdering av de till försäljning föreslagna områdena, vilka i areal befunnits innehålla 174 016 kvadratmeter eller — om det område, som utgjorde del av Lötsjön icke medräknades — 151 006 kvadratmeter. Värderingsmännen hade åsatt områdena ett sammanlagt saluvärde av 98 315 kronor, vilket belopp, om förenämnda del av Lötsjön uteslötes, motsvarade ett pris per kvadratmeter av 65 öre.

Statens byggnadslånebyrå hade förklarat sig icke ha något att erinra mot det områdena åsatta saluvärdet.

För egen del har fortifikationsförvaltningen i sin förenämnda skrivelse anfört bland annat följande.

Förvaltningen ville icke motsätta sig att ifrågavarande områden överlåtes till staden. I likhet med chefen för armén ansåge förvaltningen att det icke vore lämpligt att ytterligare minska fältets användbarhet som övningsområde för garnisonens förband, därest icke fältet samtidigt tillfördes likvärdig övningsmark. För en dylik utvidgning lämpligt område syntes kunna anskaffas omedelbart norr om Järvafältet. För den händelse försäljning komme till stånd borde därför för inköp av mark, avsedd att tilläggas Järvafältet, antingen reserveras den köpeskilling, som av Sundbybergs stad komme att erläggas för ovanberörda två markområden, eller ock anvisas ett investeringsanslag å samma belopp. Förvaltningen förordade för sin del sistnämnda alternativ.

Mot det av värderingsmännen beräknade saluvärdet för de till försäljning till Sundbybergs stad föreslagna områdena syntes från kronans sida icke kunna riktas någon erinran, särskilt med hänsyn till att staden förbundit sig att icke utnyttja områdena för andra ändamål än fritidsområde respektive begravningsplats. I anledning därav hade förvaltningen med stadens drätsel-

kammare träffat ett under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande ingånget köpekontrakt angående överlåtelse till staden av äganderätten till områdena mot en köpeskilling av 98 315 kronor. I köpekontraktet hade kronan förbehållit sig återköpsrätt till de försålda områdena enligt lagen den 20 juni 1924 om återköpsrätt till fast egendom, därest områdena skulle av staden användas för andra ändamål än som ovan angivits. Ifrågavarande områden, vilka funnes redovisade å arméns delfond av försvarets fastighetsfond, vore icke för sig bokförda utan inginge såsom delar av en större redovisningsenhet. Områdenas bokförda nettovärde hade av förvaltningen uppskattats till i runt tal 38 000 kronor.

Departementschefen. Enligt det föreliggande förslaget till köpekontrakt mellan kronan och Sundbybergs stad skall kronan för en köpeskilling av 98 315 kronor försälja två områden om tillhopa cirka 174 000 kvadratmeter i Spånga socken. Områdena skola enligt utfästelse av staden icke användas för andra ändamål än såsom fritidsområde och för utvidgning av en begravningsplats. Med hänsyn till att de till försäljning föreslagna områdena icke torde vara erforderliga ur övningssynpunkt, anser jag mig böra tillstyrka försäljning av områdena till det pris, som preliminärt överenskommits.

De militära myndigheterna ha ansett att, därest försäljning av mark från Järvafältet kommer till stånd, ett i värde motsvarande markområde bör tillföras fältet. Ehuru jag delar myndigheternas principiella inställning i denna fråga, anser jag mig dock icke kunna tillstyrka, att medel nu anvisas för förvärv av mark för utvidgning av fältet. Därest fortifikationsförvaltningen efter närmare undersökningar finner sig kunna föreslå förvärv av lämpligt markområde såsom ersättning för de nu till försäljning föreslagna områdena, bör emellertid frågan om anvisande av medel för markinköp upptagas till förnyad prövning.

Då Kungl. Maj:t icke utan riksdagens samtycke äger besluta om försäljning och överlåtelse av mark av ifrågavarande värde, bör ärendet underställas riksdagens prövning.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva att, på i huvudsak de villkor som i det föregående av mig angivits, förenämnda markområden må försäljas till Sundbybergs stad.

MARINENS DELFOND.

[6.] Anordnande av vissa fartygstunnlar.

I sina årliga medelsäskanden har marinförvaltningen alltsedan hösten 1940 gjort framställning om medel för anordnande av fartygstunnlar för lätta fartyg. Framställningarna ha icke föranlett annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att medel för ändamålet beräknats å beredskapsstat.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har *marinförvaltningen* ånyo upp-

tagit frågan och framlagt ett byggnadsprogram för de arbeten, som i första hand borde genomföras, samt hemställt att ett belopp av 1 000 000 kronor måtte anvisas för påbörjande av arbetena. Byggnadsprogrammet i sin helhet har enligt prisläget den 1 juli 1946 kostnadsberäknats till 14 840 000 kronor.

1945 års försvarskommitté har understrukt, att en modernisering av flottans basorganisation vore påkallad framför allt med hänsyn till det ökade behovet av skydd för fartyg och basanläggningar mot flyganfall och mot fjärrverkande vapen. Bland de åtgärder, som enligt kommittén borde vidtagas, vore anordnande av fullträffsäkra fartygstunnlar. Den närmare omfattningen av de anläggningar, som varit föremål för kommitténs prövning, framgår av betänkandets hemliga del.

I yttrande över kommitténs betänkande har *marinledningen* i princip anslutit sig till kommitténs berörda förslag men samtidigt framhållit, att anläggandet av fartygstunnlarna borde dels snarast igångsättas, dels genomföras i snabbare takt än kommittén räknat med. *Överbefälhavaren* har understrukt vad *marinledningen* sålunda anfört och framhållit, att de av kommittén föreslagna medlen vore så begränsade att utbyggnadsperioden bleve längre än vad som med hänsyn till kravet på säkerhet kunde godtagas.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde böra inhämtas genom de handlingar, som komma att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen. Liksom försvarskommittén och de militära myndigheterna anser jag anordnandet av fullträffsäkra fartygstunnlar vara ett viktigt led i utvecklingen av flottans basorganisation i enlighet med det senaste krigets erfarenheter. Med hänsyn till det ekonomiska läget anser jag mig emellertid för nästa budgetår endast böra räkna med ett belopp av 500 000 kronor för påbörjande av en av de anläggningar, som ingå i det av marinförvaltningen framlagda byggnadsprogrammet. Ifrågavarande anläggning, som enligt prisläget den 1 juli 1946 kostnadsberäknats till 3 600 000 kronor, avses förläggas till mark som för ändamålet förvärvats för medel, som beviljats av 1946 års riksdag (riksdagens skrivelse 1946: 516). Även om anläggandet av fartygstunnlar sålunda endast kan påbörjas i relativt begränsad omfattning, anser jag det vara av vikt att arbetena snarast igångsättas även ur den synpunkten, att möjlighet därmed gives att vinna erfarenheter om hur sådana arbeten böra bedrivas. För anläggningen i fråga ytterligare erforderliga medel torde böra anvisas under följande budgetår. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t skall äga att besluta om igångsättande av byggnadsarbetena i deras helhet oaktat totalkostnaderna komma att överstiga det anslagsbelopp, som kan komma att anvisas för det första budgetåret.

Aberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa fartygstunnlar* för budgetåret 1948/49 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

FONDEN FÖR LÅNEUNDERSTÖD.**[7.] Värnpliktslån.**

Enligt beslut av 1945 års riksdag har inrättats en särskild lånefond, värnpliktslånefonden, avsedd för värnpliktigt befäl m. m. samt visst avgående fast anställt manskap. Förutom från denna fond utgivas även värnpliktslån *dels* enligt förordningen den 31 augusti 1940 (nr 824 med ändring 1942: 522) om värnpliktslån, *dels* enligt kungörelsen den 25 maj 1945 (nr 195) om värnpliktslån till viss långtidsinkallad militär personal och *dels* enligt kungörelsen den 29 juni 1945 (nr 495) angående värnpliktslån till vissa under militärtjänst skadade. Enligt kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 259) angående tillämpning av förordningen den 31 augusti 1940 (nr 824) om värnpliktslån har värnpliktslånenämndernas verksamhet upphört från och med den 1 juli 1947 och den låneverksamhet, som dittills ankommit på värnpliktslånenämnd, överflyttats på försvarets socialbyrå.

Samtliga enligt här berörda författningar beviljade lån utgå numera från det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 under fonden för låneunderstöd anvisade investeringsanslaget till värnpliktslån. Under fonden för låneunderstöd ha hittills anvisats anslag till värnpliktslån å tillhoppa 9 500 000 kronor.

I skrivelse den 25 oktober 1947 har *försvarets socialbyrå* anfört i huvudsak följande.

Enligt vad socialbyrån inhämtat funnes den 30 juni 1947 under förenämnda anslag disponibelt ett belopp av i runt tal 493 000 kronor. Enligt av byrån gjord sammanställning rörande värnpliktslåneverksamheten hade visserligen värnpliktslån enligt nu aktuella författningar beviljats med tillhoppa i runt tal 9 498 000 kronor, men den sålunda förefintliga skillnaden hade sin förklaring i att samtliga beviljade lån icke tagits i anspråk.

Socialbyrån hade som länemyndighet enligt berörda författningar under tiden den 1 juli—30 september 1947 beviljat värnpliktslån med tillhoppa omkring 136 000 kronor. De beviljade lånen hade företrädesvis utgått till kroppsskadade och till långtidsinkallade. Belastningen under nämnda kvartal vore särskilt hög, beroende i främsta rummet på att till socialbyrån vid budgetårsskiftet från värnpliktslånenämnderna överlämnats samtliga av dessa nämnder då ännu icke slutligt avgjorda låneärenden. Under återstående tre kvartal av innevarande budgetår borde det under anslaget kvarstående beloppet, (493 000 — 136 000 =) 357 000 kronor, vara tillräckligt.

Under budgetåret 1948/49 syntes skäl föreligga för antagandet, att värnpliktslån enligt här berörda författningar komme att beviljas i relativt ringa utsträckning. Därvid utginge socialbyrån från att övergångsförmåner till viss långtidsinkallad militär personal icke vidare skulle utbetalas under sagda budgetår. Värnpliktslån skulle sålunda praktiskt taget endast utgivas till kroppsskadade. Även för dessas vidkommande kunde förväntas, att låneverksamheten efter hand komme att ytterligare nedgå. Då medel å ifrågavarande anslag icke kunde förväntas återstå vid utgången av budgetåret 1947/48, borde för ifrågavarande ändamål anvisas ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Försvarets socialbyrå har med åberopande av det anförda hemställt, att under fonden för låneunderstöd för budgetåret 1948/49 måtte anvisas ett investeringsanslag av 200 000 kronor till värnpliktslån.

Försvarets civilförvaltning har i yttrande den 4 november 1947 förklarat sig icke ha något att erinra mot socialbyråns förslag.

Departementschefen. Värnpliktslån enligt de i det föregående omförmälda bestämmelserna komma från och med budgetåret 1948/49 i huvudsak endast att utgivas till vissa under militärtjänst skadade. Försvarets socialbyrå har beräknat medelsbehovet för nästa budgetår till 200 000 kronor. Byråns beräkningar ha icke givit mig anledning till erinran. För ändamålet synes således böra anvisas ett investeringsanslag av 200 000 kronor. Fråga om anvisande av häremot svarande avskrivningsanslag torde komma att anmälas av chefen för finansdepartementet.

Aberopande det anförda får jag hemställa att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Värnpliktslån* för budgetåret 1948/49 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1—7 hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta af Sandeberg.
